

**КРУГЛИЙ СТІЛ НА ТЕМУ
“РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ”
(Київ, 13 червня 2006)**

СЕКЦІЯ 3: ІНВЕСТИЦІЇ, ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Огляд рекомендацій та питання для обговорення¹

В контексті перехідного періоду ефективна політика регіонального/місцевого розвитку є ключем до успіху більш масштабних реформ. Значні регіональні нерівності, їх економічні та соціальні наслідки можуть стати на заваді або затримати здійснення реформ та секторальної політики. Стрімка реструктуризація може погіршити традиційні регіональні розбіжності (наприклад, між міськими та сільськими регіонами) та створити нові нерівності. Колись процвітаючі індустріальні регіони можуть знаходитися у занепаді, тоді як інші регіони можуть знаходитися на шляху швидкого просування до “нового” процвітання. Розробка політики регіонального розвитку, що зможе успішно впоратися з цими викликами, не така вже й легка справа. Вона повинна не лише вирівняти регіональну нерівновагу під час перехідного періоду, а й визначити конкретні сфери політики та набір інструментів для вирішення різноманітних структурних проблем: закриття підприємств та промислова реструктуризація, економічний занепад та конверсія, депресія сільських регіонів, соціальна маргіналізація та безробіття. Тоді як центральний уряд переважно використовує макроекономічними важелі, інтервенції на міському або регіональному рівні можуть посилити сприятливі (або зменшити негативні) наслідки макро змін або політики, що здійснюється на вищому рівні. Здатність міст та регіонів розробити та втілити стратегії ефективного розвитку є життєво необхідною для використання місцевого потенціалу, сприяння національному зростанню та вирівнювання регіональних нерівностей.

В рамках проекту ОЕСР-ЕК “Покращання умов для розвитку підприємництва та інвестиційного клімату для вітчизняних та іноземних інвесторів в Україні”, було започатковано декілька ініціатив на регіональному рівні, метою яких було здійснення аналізу поточної практики та розробка рекомендацій в окремих сферах політики місцевим та обласним адміністраціям та центральним органам влади у наступних галузях:

- Прямі Іноземні Інвестиції (ПІІ) та регіональний розвиток (на прикладі Львівської області);
- Промислова реструктуризація та розвиток підприємництва на регіональному рівні (на прикладі Харківської області);
- Інвестиції та розвиток підприємництва в галузі туризму (на прикладі Автономної Республіки Крим).

¹ Дискусія головним чином буде присвячена питанням ПІІ та регіонального розвитку та базуватиметься на результатах дослідження політики залучення інвестицій у Львівській області. Матеріали по двом іншим темам будуть в наявності для інформації.

Загалом, потрібні скоординовані зусилля з боку центральної та регіональної влад для вирішення наступного пріоритетного завдання:

Регіони України повинні розробити узгоджену, всеохоплюючу стратегію розвитку, що базуватиметься на глибокому розумінні та обізнаності з місцевими ресурсами, конкурентними перевагами та можливостями, що узгоджуються та координуються з цілями національного зростання. Зусилля регіонів щодо залучення інвестицій та розвитку підприємництва повинні сприяти досягненню цілей національного та регіонального економічного зростання та соціального розвитку.

Учасників круглого столу закликають висловити свою реакцію щодо рекомендацій, визначити, що можуть зробити їх відповідні установи для виконання цих рекомендацій, а також поділитися своїми поглядами щодо майбутніх пріоритетів.

1. ПІІ та регіональний розвиток: приклад Львівської області

Прямі Іноземні Інвестиції (ПІІ) можуть відігравати значну роль у сприяттві економічному розвитку та створенні зайнятості в регіонах України. Проекти щодо залучення ПІІ можуть створити важливий мультиплікаційний ефект, що є результатом постачання матеріалів та послуг, та витрачання заробітних плат на місцевому рівні та низки інших переваг, включаючи передачу технологій, удосконалення ефективності місцевих постачальників, конкурентів та покупців, розвиток місцевої інфраструктури та покращання навичок робочої сили. Разом з тим, в регіонах існує ризик втрати потенційних інвесторів та нездатності забезпечити довготерміновий потенціал у вигляді ПІІ через відсутність ефективної політики залучення, утримання та використання ПІІ. Дослідження політики залучення ПІІ з боку ОЕСР у Львівській області, що проводилося в 2004-2005 рр., розглядало наступні питання:

- *Залучення ПІІ:* Які аспекти місцевого середовища повинні розвивати та рекламувати місцеві регіональні влади з тим, щоб залучати відповідні іноземні інвестиції та що необхідно зробити, щоб розрекламувати ці аспекти?
- *обслуговування та впровадження ПІІ:* Яким чином повинні поводитися державні установи з іноземними інвесторами після того, як останні прийняли рішення інвестувати, з тим, щоб зменшити шанси переміщення інвестицій в інші місця та збільшити шанси на майбутнє збільшення обсягів інвестування, а також на інвестування у пов'язаних галузях? Яким чином можна забезпечити непрямі вигоди іноземних інвестицій, наприклад, шляхом місцевих закупок та передачі технологій

За результатами цього аналізу, обласним та місцевим владам Львівської області та агентствам з розвитку рекомендовано:

Розробити та здійснювати узгоджену політику залучення ПІІ, що базується на загальній стратегії, але є конкретною та сфокусованою на ринкових можливостях ПІІ та конкурентноздатному позиціонуванні регіону. Необхідно зробити наступні кроки:

- *Визначити основні напрямки стратегії залучення ПІІ:* Розробити загальну стратегію залучення ПІІ спільно із зацікавленими сторонами; визначити реалістичні цілі залучення ПІІ; Інформувати населення про розробку та втілення стратегії.
- *Визначити цілі для залучення ПІІ:* Здійснювати аналіз та моніторинг ключових показників ПІІ в місцях розташування конкурентів, на ключові ринки ресурсів, а також потенційних іноземних інвесторів; Здійснювати оцінювання конкурентних позицій регіону; визначити цільові сектори, ринки та компанії.
- *Організація залучення ПІІ:* Організувати “відкрите вікно” для залучення інвестицій, координації діяльності всіх зацікавлених установ; спланувати та розподілити ресурси, необхідні для залучення ПІІ; Ідентифікувати політичні заходи, що їх необхідно буде вжити.
- *Здійснення стратегії щодо залучення ПІІ:* Покращання ділового середовища для ПІІ, включаючи розвиток людських ресурсів, інфраструктури та власності; Запуск нових

маркетингових інструментів та інструментів просування на ринках; Здійснювати збір інформації по окремих компаніях, розвивати відносини та роботу з ключовими клієнтами,

Розробити політику щодо обслуговування ПП з метою отримання максимальної чистої економічної вигоди в регіоні інвестування в продовж тривалого часу. Найбільш прийнятним фокусом для обслуговування є стратегічні ПП, що є мобільними та є предметом суперечок різних країн, економічні впливи яких (прямий, опосередкований та такий, що був викликаний завдяки ПП) є переважно додатковими, а наслідки від переміщення яких є мінімальними.

- На регіональному рівні, треба спочатку сконцентруватися на підтримці впровадження початкових інвестиційних проектів з метою забезпечення ефективного та своєчасного впровадження повного інвестиційного проекту. Це є особливо важливим для повної реалізації низки запланованих робіт, що пов'язані з цими інвестиціями.
- Реагувати на основні турботи стратегічних інвесторів, що мають відношення до послідовності та прозорості у застосуванні законодавства України. Ці турботи стосуються мита та акцизного збору; податків та соціального забезпечення; дозволів на землю та будівництво на ній; анти-конкурентної поведінки; покращання транспортного сполучення, телекомунікацій та комунальних послуг.

Підтримувати впровадження ПП в місцеву економіку шляхом:

- Стимулювання союзів між компаніями та створення мереж між зацікавленими фірмами та дослідницькими установами з метою сприяння поширенню нових технологій та інновацій.
- Сприяння розвитку підприємництва та малого та середнього бізнесу з метою створення або посилення індустрії постачальників у регіонах, в які здійснюється інвестування.
- Посилення зв'язків між бізнесом та науковими установами шляхом зміни навчальних планів в місцевих університетах у відповідності із потребами економіки, що змінюються,
- Сприяння розвитку спеціалізованих кластерів, включаючи інфраструктуру та постачання підготовлених людських ресурсів.

2. Реструктуризація промисловості та розвиток підприємництва на регіональному рівні: приклад Харківської області

Реструктуризація промисловості часто безпосередньо асоціюється з негативними наслідками на зайнятість та високими витратами для місцевої та регіональної економіки. Разом з тим, у багатьох випадках, реструктуризація підприємств є ключовою в їх виживанні та може посилити конкурентноздатність місцевої економіки. Тоді як центральний уряд визначає правові та інституціональні умови реструктуризації, саме на регіональному або на місцевому рівні реструктуризація промисловості може здійснюватися найбільш ефективно. Центральний уряд є інструментом у сприянні мобільності робочої сили; у запровадженні правил та положень щодо здійснення підприємницької діяльності (наприклад, полегшені умови доступу на ринки та виходу з них можуть сприяти виникненню нових підприємств, здатних перебирати на себе непрофільні виробничі потужності та поглинати робочу силу, що була звільнена внаслідок скорочення штатів). В той же час, саме на регіональному рівні наслідки реструктуризації є найбільш відчутними, особливо коли це стосується великих підприємств, або у випадку регіонів, в яких переважає одна галузь промисловості. Роль регіональної та місцевої влади полягає саме в ефективному пом'якшенні негативних наслідків реструктуризації промисловості.

Під час семінару, організованому за сприяння ОЕСР у 2005 році, аналізувалися зусилля щодо реструктуризації промисловості в Харківській області. Це допомогло політикам обласного та місцевого рівня ідентифікувати механізми, спрямовані на покращання ділового клімату та створення нових робочих місць на економічно життєздатних підприємствах. Нижче наводиться стислий огляд рекомендацій.

- **Оцінити потенціал області та його конкурентні переваги** з метою вдосконалення політичних заходів, спрямованих на підтримку ініціатив приватного інвестування та визначення пріоритетів державного інвестування в інфраструктуру та допоміжні служби.

- **Створити середовище для зростання шляхом запровадження результатів досліджень у господарську діяльність:** підтримувати процес започаткування нових підприємств, якому сприятимуть широкий діапазон спеціалізацій Харківських університетів та технічних шкіл; надавати підтримку відокремленню промислових підрозділів від існуючих виробничих потужностей, як це відбувалося на декількох підприємствах, таких як ДП “Завод імені Малишева”.
- **Покращити координацію та узгодженість регіональних державних програм, спрямованих на розвиток робочих навичок, перенавчання, розвиток ринку робочої сили та розвиток місцевої економіки.** Розглянути запровадження галузевого партнерства, як інструменту для покращення місцевого самоврядування та координації і адаптації державної політики до регіональних умов, потреб та пріоритетів економічного розвитку.
- **Продовжувати вирішувати питання щодо нерухомості та дефіциту промислових територій, сучасних складських приміщень, що відповідають сучасним стандартам логістики шляхом:** здійснення впорядкування та ремонту промислових територій, що знаходяться у занепаді; результатом цієї роботи стане усвідомлення вартості державної землі, що не мала вартості до моменту завершення відновлювальних робіт, та створення привабливих ділянок, що їх можна буде або продати або здавати в оренду приватним інвесторам, або використовувати для створення промислових парків.

3. Інвестиції та розвиток підприємництва в туристичній галузі: приклад Автономної Республіки Крим

Туризм може стати одним з найважливіших чинників регіонального розвитку та створення робочих місць. Разом з тим, якщо він не буде узгоджений з більш масштабними стратегіями регіонального розвитку, він також може мати негативні наслідки на місцеве середовище та зруйнувати місцеву самобутність. Політики державного та регіонального рівнів повинні докладати зусиль для узгодженості між конкурентноздатністю і якістю туристичної галузі та прагненнями сталого розвитку регіонів та місцевостей.

Туризм в Криму є добре розвинутим та формує хребет регіональної економіки. Разом з тим, після розвалу Радянського Союзу попит в туристичній галузі змінився; існують докази того, що ця галузь відстала з точки зору міжнародної конкурентноздатності. Наступні заходи, що їх було розроблено під час семінару в Ялті в 2005 році, можуть допомогти усунути ці виклики.

- **Покращити знання про ринки країн-походження туристів:** необхідно провести детальні дослідження по кожному з цих головних ринків з метою розробки конкретних планів розвитку та більш детальної політики розвитку туризму в Криму.
- **Розвиток туристичних продуктів:** переглянути набір туристичних продуктів з метою ідентифікації сфер, де нові інвестиції можуть або відкрити нові ринкові можливості для розвитку нових типів туризму в регіоні та/або розвинути нові туристичні продукти, що мають значення для потенціалу туристичного ринку.
- **Конкурентноздатність та бенчмаркінг:** здійснити огляд тих сфер галузі, що можуть отримати вигоду внаслідок аналізу слабких сторін туристичної галузі в АРК, в результаті порівняння туристичного потенціалу Криму з потенціалами основних іноземних конкурентів, та вжити заходів щодо отримання підтримки у здійсненні такої вправи.
- **Програми навчання:** навчання на всіх рівнях у туристичній галузі є необхідним для підвищення стандартів у галузі та, в такий спосіб, підвищення конкурентноздатності туристичного сектору в Криму.
- **Організація Індустрії:** Розглянути можливості покращення інституціональних структур для підтримки туристичного сектору в Криму. Існує можливість створення туристичної адміністрації на основі існуючих структур, завданням якої було б вироблення практичного плану розвитку туризму на період у принаймні 10 років, та яка несла б відповідальність за виконання цього плану.